

KS. RYSZARD KAMIŃSKI

FUNKCJA PASTERSKA DIECEZJI I PARAFII

Kościół powszechny reprezentuje rzeczywistość Kościoła Chrystusowego uobecnianą na całym świecie i we wszystkich czasach przez Kościoły lokalne i w Kościołach lokalnych. Według nauczania soborowego „Kościół katolicki istnieje w Kościołach partykularnych i z nich składa się” (KK 23) oraz „w nich działa” (DB 11). Cały Kościół jako Mistyczne Ciało Chrystusa jest „także ciałem Kościołów” (KK 23).

Kościoły lokalne są związane ze sobą nie tylko więzami organizacyjnymi, ale także wewnątrznie. Wiąże je łaska Boga Ojca, zespala Chrystus jako Głowa całego Ciała Kościoła, jednoczy jeden Duch Święty. Ta sama wiara i sakramenty są wspólnym dobrem wszystkich Kościołów. Kościół Chrystusowy istnieje w Kościołach lokalnych i nie ma Kościołów lokalnych, jak tylko w Kościele powszechnym. Kościół lokalny o tyle uobecnia Kościół Chrystusowy, o ile pozostaje w łączności z innymi Kościołami lokalnymi. Dzięki temu złączeniu Kościoły lokalne stanowią całość, czyli jeden Kościół (DKW 2).

Kościół lokalny jest urzeczywistnieniem Kościoła Chrystusowego. W Kościele lokalnym misterium Chrystusa aktualizuje się w sposób pełny. Jednakże Kościół powszechny jest czymś więcej niż sumą wszystkich Kościołów lokalnych, chociaż Kościół powszechny żyje tym samym misterium Chrystusa, którym żyją Kościoły lokalne¹

Ks prof. dr hab. RYSZARD KAMIŃSKI – kierownik Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej i kurator Katedry Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. Chopina 23/8, 20-023 Lublin; e-mail: teolpast@kul.lublin.pl

¹ R. K a m i ń s k i. *Urzeczywistnianie się Kościoła dzisiaj*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 s. 152-153.

1. URZECZYWISTNIANIE SIĘ KOŚCIOŁA W DIECEZJI I PARAFII

Diecezja jest „częścią Ludu Bożego powierzona pieczy biskupa i współpracującym z nim kapłanów tak, by trwając przy swoim pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię tworzyła Kościół partykularny, w którym obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy” (DB 11; KPK kan. 369). Diecezja jest reprezentacją Kościoła powszechnego, konkretnym jego uobeczeniem (zob. DB 11, 22) i jako część przedstawia całość.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele mówi, że diecezja jest Kościołem partykularnym i Kościół powszechny urzeczywistnia się w diecezji. „Kościół katolicki istnieje w Kościołach partykularnych i z nich się składa” (KK 23) oraz w nich działa (DB 11). Dokument soborowy stwierdza również, że „Kościół partykularny jest częścią Kościoła powszechnego” (KK 23; DB 6) i dlatego powinien on „jak najdoskonalej odzwierciedlać Kościół powszechny” (DM 20). Według nauczania soborowego Kościół powszechny i Kościoły partykularne tworzą dopełniające się wzajemnie dwa aspekty jednego Kościoła Chrystusowego, przy czym aspekt uniwersalności ma znaczenie nadrzędne w stosunku do aspektu partykularności²

Diecezja stanowi najbardziej intensywną obecność Kościoła i najwyższe jego urzeczywistnienie. W diecezji Kościół urzeczywistnia się w pełni, co jest niemożliwe w organizmach pastoralnych kierowanych przez prezbitera (parafia, dekanat, rejon pastoralny itd.)³

Urzeczywistnianie się Kościoła w diecezji dokonuje się poprzez realizację nadprzyrodzonych funkcji Chrystusa i Kościoła. Urzeczywistnianie Kościoła w diecezji przez nauczanie dokonuje się za sprawą kerygmatu, przepowiadania misyjnego, homilii, listów pasterskich, orędzi i odezwo biskupich, a także przez katechezę dzieci, młodzieży i osób dorosłych, świadectwo życia, środki masowego przekazu itp. Niski poziom świadomości religijnej wielu diecezjan wskazuje na potrzebę uwzględnienia w szerszym niż dotąd zakresie

² S. N a p i e r a ł a. *Teologiczne aspekty zagadnienia Kościołów lokalnych w dokumentach Soboru Watykańskiego II*. „Poznańskie Studia Teologiczne” 1:1972 s. 102-103.

³ Zob. B. D r e y e r. *Theologische Aspekte einer diözesanen Pastoral*. LS 16:1965 H. 1 s. 116-117.

przepowiadania misyjnego zwanego kerygmą lub ewangelizacją w ścisłym znaczeniu⁴

Urzeczywistnianie się Kościoła w diecezji dokonuje się także przez sprawowanie liturgii, która jest odpowiedzią człowieka na prawdę Bożą, wyrazem oddania się Bogu. W żaden inny sposób Kościół nie staje się tak wyraźnie zbawczym wydarzeniem, rzeczywistością tak bliską wszystkim etapom ludzkiej egzystencji, jak w liturgicznej działalności diecezji. Szczególną rolę odgrywa czynne uczestnictwo Ludu Bożego w obchodach liturgicznych, głównie w sprawowaniu Eucharystii, w modlitwie przy jednym ołtarzu i pod przewodnictwem biskupa otoczonego prezbiterami. Do biskupa należy kierowanie życiem liturgicznym diecezji, rozwijanie go i strzeżenie przed błędami. Także posługa pasterska powinna służyć urzeczywistnianiu się Kościoła.

W świetle soborowej eklezjologii parafia jako wspólnota lokalna jest nie tylko najmniejszą komórką Kościoła, ale sama staje się Kościołem Bożym i powołanym przez Boga nowym Ludem Bożym (zob. KK 26, 28). Poszczególne parafie mogą być określone Pawłowym pojęciem „Kościół Boży” (KK 28; 1 Kor 1, 2; 2 Kor 1, 1). W odróżnieniu jednak od diecezji dokument soborowy wyraża to nie w sposób bezpośredni, ale pośredni: „[Kapłani] tak winni przewodzić i służyć swojej lokalnej wspólnotce, żeby mogła ona być godnie nazwana tym imieniem, którym jeden i cały Lud Boży jest oznaczony, to znaczy imieniem Kościoła Bożego” (KK 28). W ten sposób wyraźnie wskazano, że teologiczna samodzielność parafii nie jest równa samodzielności biskupich Kościołów partykularnych. Tylko w ścisłym związku z diecezją i biskupem, jako pasterzem Kościoła partykularnego, parafie mogą być nazwane „Kościółem Bożym”⁵

Chrześcijanin może spotkać Chrystusa w swojej wspólnotce parafialnej przez słuchanie słowa Bożego, sprawowanie Eucharystii i życie wiarą w miłości braterskiej. Dzięki tym działaniom spotkanie z Kościołem w parafii staje się rzeczywiste i bezpośrednie. Dokonuje się ono w sposób bardzo konkretny, ponieważ w parafii życie codzienne wiernych spotyka się z realną

⁴ Zob. K. R a h n e r. *Die missionarische Predigt*. W: *Handbuch der Pastoraltheologie* [dalej cyt.: HPT^h]. Bd 1. Freiburg im Br. 1964 s. 237-246; D. G r a s s o. *L'annuncio della salvezza*. Napoli 1970 s. 341-360.

⁵ H. W i e h. *Konzil und Gemeinde. Eine systematisch-theologische Untersuchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht*. Frankfurt am Main 1978 s. 211-212.

obecnością Odkupienia. W parafii Kościół staje się uchwytny jako Lud Boży i wspólnota tych, których Chrystus odkupił w Duchu Świętym⁶

2. ISTOTA FUNKCJI PASTERSKIEJ

Według nauczania soborowego urząd pasterski Kościoła jest służbą, posługiwaniem (KK 24), wymownie nazwaną w Piśmie świętym „diakonią” (zob. Dz 1, 17 i 25; 21, 19; Rz 11, 13; 1 Tm 1, 12). Podstawową zasadą w realizacji funkcji pasterskiej powinna być *p o k o r n a s ł u ż b a b r a c i o m* (Mt 20, 26). Funkcja pasterska odgrywa rolę koordynującą wobec dwóch pozostałych podstawowych funkcji Kościoła. Chrystus przez to, że jest dla swego ludu Kapłanem i Prorokiem, jest też Pasterzem. Wszystkie te funkcje służą temu, aby umożliwić ludziom nawiązanie zbawczego kontaktu z Chrystusem przez przepowiadanie słowa Bożego, przez uobecnianie w sakramentach osoby Chrystusa i zbawczych wydarzeń z Jego życia, a także przez zjednoczenie ludzi z Chrystusem we wspólnocie Kościoła.

Funkcja pasterska jest funkcją oryginalną, obejmującą te elementy, których nie da sprowadzić się do przepowiadania słowa Bożego czy liturgii, a które dotyczą kierowania charyzmatycznymi darami udzielonymi wspólnocie religijnej. Funkcja pasterska w szczególności sposób podkreśla eklezjalny charakter działalności kapłańskiej i nauczycielskiej⁷

Nowy Testament ukazuje pasterską funkcję Apostołów tak samo wyraźnie jak dwie pozostałe funkcje. Apostołowie w realizacji funkcji pasterskiej mieli świadomość, że właściwym Panem i Głową Kościoła jest Chrystus. Przypominali to z całą stanowczością gminom chrześcijańskim. Sami uważali się za sługi Chrystusa. Dlatego napomnienia i polecenia wydawali w „imię Pana naszego Jezusa Chrystusa” (zob. 2 Tes 3, 6; 1 Kor 1, 10; 1 Tes 4, 2) i posłuszeństwa domagali się głównie wobec Chrystusa i głoszonej Ewangelii. Ponieważ zaś Chrystusa i Jego Ewangelię głosili Apostołowie, dlatego owo posłuszeństwo było także posłuszeństwem wobec nich.

⁶ A. M a z z o l e n i. *La parrocchia mistero di Cristo e della Chiesa*. Napoli 1969 s. 66.

⁷ Zob. W. B e i n e r t. *Das Amt, die Ämter und die Gemeinde*. „Theologie und Glaube” 65:1975 s. 51; t e n ż e. *Grundlagen des katholischen Amtsverständnisses*. „Theologisch-praktische Quartalschrift” 4:1973 s. 317; W. K a s p e r. *Nowe elementy w dogmatycznym rozumieniu służby kapłańskiej*. „Concilium” 1-5:1969 s. 169.

Także następcy Apostołów „pracowali” w powstających gminach chrześcijańskich, pełniąc w nich funkcje przełożonych (zob. Rz 12, 8; 1 Tes 5, 12; 1 Tm 5, 17 Hbr 13, 7. 17) i „troszcząc się” o nie (1 Tm 3, 5). Byli oni pasterzami powierzonej im owczarni (por. 1 P 5, 2; Ef 4, 11; Dz 20, 28). Ich posługiwanie nie miało nic wspólnego z panowaniem. Była to służba, obejmująca szereg posług określanych jako „służba Bogu”, „służba Przymierzu”, „służba Chrystusowi”, „służba Ewangelii”, a także „służba wierzącym i ich zbawieniu”⁸

W wykonywaniu funkcji pasterskiej trzeba kierować się łagodnością, pokorą i cierpliwością, roztropnością i troską o wspólnotę. Najważniejszym motywem pasterskiej działalności diecezji i parafii powinna być t r o s k a o z b a w i e n i e d u s z. Posługa pasterska diecezji i parafii polega na kierowaniu działalnością tak zespołową, jak i indywidualną w relacji do celu nadprzyrodzonego. Funkcję pasterską trzeba wykonywać tak, aby diecezja i parafia przyjmowała ją jako braterską pomoc, a nie jarzmo, którym jest dręczona⁹ Uczestnictwo w pasterskim urzędzie Chrystusa ma polegać na płynącej z miłości służbie Chrystusowi w bliźnich (por. KK 36, 27; DB 30; DK 5, 6; DM 15).

Patrzenie na pastoralną działalność, zwłaszcza na jej podmiot, związane jest ze sposobem rozumienia Kościoła. Jeżeli eklezjologia nadmiernie akcentuje aspekt hierarchiczno-instytucjonalny Kościoła, wówczas jakby prawem odbicia wyłania się z niej jurydyczne traktowanie pasterskiej funkcji diecezji i parafii. Taki profil miało postrzeganie funkcji pasterskiej przed Soborem Watykańskim II. Podobnie nieadekwatne byłoby patrzenie na tę sprawę przez pryzmat eklezjologii opartej jedynie na charyzmatkach. Oba spojrzenia na pasterską funkcję diecezji i parafii są jednostronne i niepełne.

Dzisiejsze ujęcie Kościoła i jego pasterskiej działalności pozbawione jest wcześniejszych jednostronności. Teologia posoborowa w sposób jednoznaczny twierdzi, że „cały Lud Boży jest narzędziem zbawienia dla wszystkich” (KK 9). Lud Boży ma nie tylko „misję niesienia ludziom ewangelicznego orędzia Chrystusa, ale także zadanie przepojenia i doskonalenia duchem ewangelicznym porządku spraw doczesnych” (DA 5). Konsekwencją przyjęcia nowej koncepcji Kościoła i jego pasterskiej funkcji było traktowanie ludzi świeckich jako podmiotu działalności pastoralnej. Następstwem takiego podej-

⁸ Zob. 2 Kor 6, 4; 1 Tes 3, 2; 2 Kor 3, 6; Kol 1, 7.

⁹ „*Ecclesiae Imago*” Instrukcja Kongregacji do spraw Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów (22.02.1973) nr 33-34 (dalej cyt.: EI).

ścia jest angażowanie laikatu do czynnej współpracy w budowaniu Kościoła na wszystkich jego poziomach. Na niektórych odcinkach życia społecznego apostołstwo osób duchownych nie osiąga pełnej skuteczności bez zaangażowania ludzi świeckich. Duchowni jednak nie powinni podejmować zadań należących do laikatu i odwrotnie – ludzie świeccy nie powinni przejmować obowiązków właściwych duchownym. Owocna współpraca całego Ludu Bożego stanowi fundament rozwoju każdej wspólnoty eklezjalnej.

Pasterska działalność diecezji i parafii jest służebną postawą tych organizmów pastoralnych oraz wszystkich grup i wspólnot, istniejących na ich terytorium, wobec aktualnych potrzeb ludzkich. Urzeczywistniana jest ona w zakresie egzystencji nadprzyrodzonej przez apostołat i różne formy duszpasterstwa, a w zakresie egzystencji przyrodzonej przez duszpasterstwo społeczno--charytatywne. Realizacja funkcji pasterskiej w duchu diakonii Chrystusa należy do istotnych zadań diecezji i parafii. Wykonywanie tej funkcji opiera się na przykładzie Chrystusa, który przyjął postać sługi (zob. Flp 2, 6) i przyszedł po to, aby służyć (zob. Łk 22, 26). Postępowanie Chrystusa jest dla duchownych i świeckich chrześcijan przykładem i miarą służebnej i całkowicie oddającej się ludziom miłości. Posługa ta jest oddaniem się do dyspozycji innych i wyjściem z własnego egoizmu oraz żądzy panowania (zob. Mk 10, 42-45)¹⁰

3. SŁUŻEBNY CHARAKTER URZĘDÓW I POSŁUG

Z soborowego spojrzenia na Kościół wywodzi się nowy obraz biskupa i prezbitera i ich posługi w diecezji i parafii. Soborowa konstytucja o Kościele ukazuje ludzi jako dzieci jednego Ojca, przypomina o braterstwie i powszechnej solidarności. Podstawową zasadą łączności biskupa i kapłana parafialnego z wiernymi jest to, że biskup i prezbiter są z ludzi wzięci i dla ludzi ustanowieni (zob. Hbr 5, 1). Biskup czy prezbiter powinien być także ojcem i bratem dla swoich wiernych. W parafii duszpasterz powinien występować nie tylko jako reprezentant biskupa diecezjalnego i ogniwo łączące wspólnotę parafialną z Kościołem diecezjalnym, ale także jako uosobienie miłości spo-

¹⁰ R. K a m i ń s k i. *Funkcja diakonii w Kościele*. RTK 37:1990 z. 6 s. 8-13.

łecznej i dobroci. Znaki ojcostwa i braterstwa, które uwypuklił ostatni sobór i które biskup i prezbiter powinni okazywać swoim wiernym, są znakami Boga i Chrystusa.

Mówiąc, że władza i urzędy w Kościele są posługiwaniem, służbą Ludowi Bożemu, określamy granice i sposób ich sprawowania. Do istoty urzędu w Kościele należy posługa Ludowi Bożemu. Władza w Kościele jest posługiwaniem, co oznacza, że sprawujący ją mają to czynić z pokorą dla swoich braci. Sprawujący władzę w Kościele, nawołując do służby, muszą sami służyć; głosząc potrzebę posługiwania, sami muszą dawać przykład posługiwania¹¹

Każdy urząd w Kościele powinien być traktowany jako *d i a k o n i a*, posługa dla innych przez pomoc drugim w potrzebie oraz inne dzieła miłości i apostołatu. Diakonią powinny być też wszystkie czynności o charakterze administracyjnym i organizacyjnym potrzebne do kierowania diecezją i parafią i ich sprawnego funkcjonowania. Sposób zarządzania, jaki Sobór Watykański II przyznał wspólnotom kościelnym, ma charakter pasterski. Administracja kościelna powinna być włączona do ogólnego pasterskiego celu Kościoła, którym jest powszechne zakorzenienie w Chrystusie. W kategoriach duszpasterskich trzeba widzieć wszystkie czynności kierowania diecezją i parafią i organizowania ich działalności. Więż, jaka powinna łączyć biskupa czy proboszcza ze swoimi współpracownikami oraz wiernymi, powinna być więzią wspólnoty i diakonii, a nie więzią uzależnienia.

Działalność pasterska biskupa w diecezji czy proboszcza w parafii powinna być przeniknięta duchem miłości pastoralnej, a biskup i współpracujący z nim prezbiterzy powinni być znakiem miłości Chrystusa w Kościele. Rola miłości pastoralnej w budowaniu wspólnoty chrześcijańskiej jest fundamentalna. Dlatego biskup w diecezji i proboszcz w parafii powinni nie tylko sami kierować się miłością pastoralną wobec wiernych, ale także budzić i rozwijać miłość miłosierną względem wszystkich potrzebujących w parafii.

Realizacja posługi pasterzowania w diecezji i parafii wymaga od biskupa i współpracujących z nim prezbiterów zachowania pewnych zasad. Pierwszą z nich jest *z a s a d a d o b r a w s p ó l n e g o*, według której dobro diecezji podporządkowane jest dobru Kościoła powszechnego, a dobro wspólnoty parafialnej podporządkowane jest dobru Kościoła powszechnego i die-

¹¹ Y C o n g a r. *La Hierarchie comme service selon le Nouveau Testament et les documentes de la Tradition*. W: *L'Episkopat et l'Eglise universelle*. Paris 1962 s. 67-99; A. L u n e a u, M. B o b i c h o n. *Kościół Ludem Bożym*. Warszawa 1980 s. 263.

cezji, ale przewyższa dobro różnych grup religijnych funkcjonujących w parafii. Następną jest *z a s a d a j e d n o ś c i*. Wypełniając posługę pasterską, biskup czy proboszcz powinien mieć świadomość, że jest fundamentem jedności w powierzony mu diecezji czy parafii. Wspomniana troska o jedność musi jednak dopuszczać różnorodność pastoralną i organizacyjną diecezji i parafii. Urzędy każdej wspólnoty religijnej powinny być ożywiane mocą charyzmatów, których Duch Święty udziela do wypełnienia tych urzędów i religijnego ożywienia danej wspólnoty. Kolejną jest *z a s a d a p o m o c n i c z o ś c i*, w myśl której biskup w diecezji czy proboszcz w parafii nie powinien rezerwować sobie zadań i obowiązków, które mogą kompetentnie wykonać ich współpracownicy¹² Swym współpracownikom powinni oni udzielać potrzebnych uprawnień i popierać słuszne poczynania wiernych. Ważna jest także *z a s a d a k o o r d y n a c j i* wszystkich inicjatyw pastoralnych, aby uniknąć ich dublowania, rozproszenia, a nawet nieporozumień w pracy duszpasterskiej¹³

Kierowanie wspólnotą eklezjalną jest posługą Ludowi Bożemu realizowaną w braterskiej miłości. Tak rozumiane kierowanie realizuje się w łączności z innymi funkcjami duszpasterskimi. Przy takim podejściu kierowanie wspólnotą eklezjalną osiąga ludzki charakter, a kierujący nią liczy się z realnymi potrzebami wiernych. Ponieważ miłość pastoralna konkretyzuje się w dialogu z wszystkimi członkami wspólnoty, dlatego do powinności biskupa w diecezji czy prezbiterów w parafii należy poznawanie nie tylko religijno-moralnych potrzeb wiernych, ale także i gospodarczo-społecznych warunków życia, bo one stanowią podstawę prowadzenia skutecznego dialogu. Podejmowane w atmosferze dialogu decyzje diecezjalne czy parafialne będą wiernym bliższe i bardziej skuteczne.

4. CHRZEŚCIJAŃSKI STYL ŻYCIA

Na funkcję pasterską diecezji i parafii składa się, obok służebnego charakteru wykonywanych urzędów i posług w Kościele, także apostołskie nastawie-

¹² W. P i w o w a r s k i. *Zasada pomocniczości w życiu Kościoła*. W: *Teologia pastoralna* t. 1. s. 177-184.

¹³ EI 93-98.

nie wszystkich członków Ludu Bożego, ich wrażliwość i troska o skuteczne urzeczywistnianie się Kościoła dzisiaj i w przyszłości¹⁴ Nie tylko duchowni, ale i ludzie świeccy jako pełnoprawni członkowie Kościoła obdarzeni są specyficznym powołaniem (ChL 9). Zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej, realizują swoje powołanie. To apostołskie nastawienie ludzi świeckich, ich troska i gorliwość o sprawy Boże, stanowi ważny element realizacji przez nich funkcji pasterskiej¹⁵

Czasy obecne domagają się obecności i zaangażowania ludzi świeckich. Sytuacja w III Rzeczypospolitej domaga się ze szczególną siłą chrześcijańskiego stylu życia ludzi ochrzczonych i bierzmowanych oraz ich zaangażowania w apostołstwo Kościoła. Jest to tak wielka potrzeba w obecnym czasie, że Jan Paweł II nie wahał się powiedzieć: „Bierność, która zawsze była postawą nie do przyjęcia, dziś bardziej jeszcze staje się winą” (ChL 3).

Dzięki pasterskiej posłudze Kościoła Chrystus pragnie szerzyć królestwo Prawdy i Życia. Ta pokorna służba jest dla chrześcijan misją. Zadaniem wynikającym z pasterskiej służby chrześcijan jest przepojenie świata duchem Chrystusowym. Chodzi o takie konstruowanie świata pracy, techniki, kultury, aby łatwiej dzięki kompetencji i zaangażowaniu ludzi świeckich, dobra stworzone były udoskonalane i w ten sposób przyczyniały się do powszechnego postępu.

W apostołstwie jako przedłużeniu zbawczej misji Chrystusa uczestniczy cały Lud Boży „według miary daru Chrystusowego” (Ef 4, 7). W apostołstwie świeckich podstawową formą jest apostołstwo powszechne, które urzeczywistnia się głównie jako *s w i a d e c t w o ż y c i a c h r z e ś c i j a ń s k i e g o*. Największym źródłem prawa i obowiązku apostołstwa świeckich jest wszczęcie w Chrystusa i Jego misję w sakramencie chrztu oraz umocnienie tego zjednoczenia przez sakrament bierzmowania (KK 11). Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej nie są jakimś akcydentalnym dodatkiem do natury ludzkiej, ale elementem istotowo ją przemieniającym i czyniącym z niej nowy byt człowieka w Chrystusie i Jego Mistycznym Ciele, którym jest Kościół. Ten nowy byt człowieka w Chrystusie jest źródłem apostołskiego obowiązku. Przyjęcie innych sakramentów, a zwłaszcza Eucharystii, po-

¹⁴ R. R a k. *Duszpasterstwo w Kościele po II Soborze Watykańskim*. AK 78:1986 z. 1 nr 464 s. 104.

¹⁵ Autorzy podręcznika teologii pastoralnej *Handbuch der Pastoraltheologie* (HPTh) określają tę podfunkcję jako „chrześcijański styl życia” Zob. F. K l o s t e r m a n n. *Das Apostolat der Laien in der Kirche*. W: HPTh Bd 3. Freiburg im Br. 1968 s. 598-603.

mnaża miłość, która jako wypełnienie najważniejszego przykazania Chrystusa przynagla wszystkich wiernych do zabiegania o chwałę Bożą i zbawienie ludzi (DA 3). Sakramenty te udzielają i pomnażają w ludziach życie Boże i ze swojej natury zobowiązują do działań apostołskich wypływających z wiary i miłości¹⁶ Katolicy powinni całym swoim życiem apostołować. Apostolat ten nie jest kwestią wyboru, ale obowiązkiem. Nie można być dobrym chrześcijaninem, nie mając udziału w apostołstwie. Nie można też mieć udziału w apostołstwie, nie realizując swego chrześcijaństwa poprzez chrześcijański styl życia. Powołanie chrześcijańskie jest z istoty swojej powołaniem do apostołstwa. Dlatego zaniechanie działalności apostołskiej, niewykorzystanie predyspozycji, jakich udzielają sakramenty chrztu i bierzmowania, uderza w byt i powołanie chrześcijańskie.

Ważnym elementem apostołstwa katolików jest przenikanie swego środowiska diecezjalnego i parafialnego duchem chrześcijańskim. Chodzi tutaj o obszar porządku doczesnego, w którym diecezja czy parafia nie posiada bezpośrednich kompetencji. Obszar ten obejmuje życie gospodarcze, politykę, kulturę, sztukę, życie rodzinne oraz wszelką troskę o rozwój i postępek w świecie (DA 7). W dzisiejszym społeczeństwie ważne jest odróżnianie tego, co chrześcijanie czynią we własnym imieniu, jako obywatele kierujący się swoim sumieniem, oraz tego, co czynią w imieniu Kościoła (KDK 76).

Szczególną rolę odgrywa apostołskie świadectwo miłości (DA 8). Wszelka działalność apostołska powinna rodzić się z miłości i z niej czerpać swoją siłę. Apostolstwo ludzi świeckich jest najpierw okazaniem miłości wobec drugiego człowieka, wspólnoty rodzinnej i każdej innej. Każdy czyn katolika dla urzeczywistnienia Kościoła w wierze i miłości jest apostołski. Takim działaniem jest wszelki czyn ukierunkowany na drugiego człowieka i wspólnotę: małżeńską, zakonną, kapłańską, małą grupę religijną itd. U podstaw każdego apostołstwa leży miłość chrześcijańska, bez której nie ma wzrostu ani posługi braterskiej (KK 42).

Dzieła miłości chrześcijańskiej, wypływające z przykazania Bożego, są szczególnym znakiem uczniów Chrystusa. W świadectwie miłości wyraża się siła wewnętrznego oddziaływania apostołskiego. Dlatego chrześcijanin powinien wzmacniać kontakty z ludźmi i światem, powinien świadczyć szeroką

¹⁶ F. Klostermann. *Das christliche Apostolat*. Innsbruck 1962 s. 396.

służbę społeczną i wychodzić naprzeciw potrzebom ludzi. Obowiązkiem każdego katolika jest też troska o diecezję i wspólnotę parafialną.

5. DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNA DIECEZJI I PARAFII

Realizacja miłości chrześcijańskiej należy do istotnych zadań każdej diecezji i parafii katolickiej. We wspólnocie ludzi wierzących nie ma osób, które nie potrzebowałyby pomocy innych, nie ma też takich ludzi, którzy nie mogliby i nie powinni pomagać innym. Wszyscy członkowie Ludu Bożego są zobowiązani do świadczenia miłości chrześcijańskiej (zob. DA 31). Ponieważ miłość wychodzi z samej istoty osoby, dlatego nie może być ona samym tylko uczuciem, ale życiem i czynem (zob. 1 J 3, 17), czy to przez pomoc innym ludziom w potrzebie (zob. Łk 10, 30-36), czy to składanie ofiar (zob. Flp 2, 17; Ef 4, 12), czy też cierpliwe znoszenie innych (zob. Ef 4, 32).

Miłość Boga ujawniająca się we wzajemnych relacjach Osób Boskich oraz wobec ludzi stanowi motyw i przykład dla miłości bliźniego. Jak istotą wspólnoty Osób Boskich jest miłość, rozumiana jako dawanie i przenikanie się tych Osób, tak samo miłość stanowi najgłębszą treść i bezpośrednią przyczynę istnienia wspólnoty religijnej. Człowiekowi do praktykowania bezinteresownej miłości do drugiego człowieka potrzebna jest łączność z Bogiem i życie Jego życiem, które jest miłością. Miłość braterska jest kontynuacją Boskiej Miłości w stosunkach człowieka z bliźnimi.

Miłość Boża wyraża się w miłości bliźniego. W ten sposób może ona być podstawą budowania wspólnoty między ludźmi. Miłość stanowi fundamentalne, wzajemne odniesienie zbawionych. Otwiera ona przystęp do innych ludzi, którzy zamykają się przed wszelkim traktowaniem ich na sposób rzeczy, a otwierają się tylko w autentycznej miłości. Chrześcijanin powołany do miłości, której owocem jest miłosierdzie, powinien odzwierciedlać w swoim postępowaniu postawę Boga wobec ludzi. „Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny” (Łk 6, 36). Nierozdzielność miłości Boga i ludzi, zakotwiczenie tej ostatniej w miłości Boga, powinno być przedkładane w duszpasterstwie.

a) *Działalność charytatywna diecezji*

Działalność charytatywna diecezji powinna ogarniać wszystkich ludzi i wszelkie ich potrzeby (DA 8). Na każdej płaszczyźnie życia Kościoła duszpasterstwo musi troszczyć się o ubogich i potrzebujących pomocy. Szczególnie dotyczy to diecezji, która jest „częścią Ludu Bożego powierzona pieczy pasterskiej biskupa i współpracujących z nim kapłanów, tak by trwając przy swoim pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła kościół partykularny” (DB 11).

W realizacji funkcji charytatywnej diecezji pierwszorzędną rolę odgrywa biskup diecezjalny. Jego zadaniem jest takie kierowanie wiernymi i wspólnotami parafialnymi, aby realizowały one na co dzień przykazanie miłości. Do realizacji tego zadania potrzeba, aby sam biskup dawał świadectwo miłości i służby braterskiej. W działalności charytatywnej powinny wspierać biskupa rady diecezjalne, a szczególnie rada charytatywna diecezji¹⁷

Organizowanie pomocy charytatywnej w diecezji spoczywa obecnie na organizacjach i stowarzyszeniach charytatywnych z Caritas diecezjalną na czele. Istotną sprawą jest umiejętne koordynowanie działań organizacji i wspólnot zajmujących się działalnością społeczno-charytatywną. Można to osiągnąć poprzez zaangażowanie biskupa diecezjalnego, który powinien koordynować działalność wszystkich struktur diecezjalnych¹⁸

Powodzenie działalności charytatywnej zależy od jakości *f o r m a c j i c h a r y t a t y w n e j*. Troska o formację charytatywną należy do priorytetowych zadań diecezji. Formacja ta powinna służyć dwóm celom: pełniejszemu zrozumieniu idei miłości bliźniego oraz zaangażowania na polu charytatywnym¹⁹ Ważną rolę w realizacji tych obu celów odgrywają środki masowego przekazu. Środki masowego przekazu mają dzisiaj ogromną siłę przekonywania, dlatego powinny włączyć się do powszechnej formacji charytatywnej. Propagowanie idei miłosierdzia chrześcijańskiego oraz rzetelna informacja w prasie, radiu i telewizji jest koniecznością²⁰

¹⁷ W. P r z y g o d a. *Funkcja charytatywna Kościoła po Soborze Watykańskim II*. Lublin 1998 s. 144-148.

¹⁸ Tamże s. 225-226.

¹⁹ Zob. J. M a j k a. *Kościół jako dalszy ciąg miłosierdzia Chrystusa*. W: *Ewangelia Miłosierdzia*. Red. W. Granat. Poznań-Warszawa 1970 s. 221.

²⁰ P r z y g o d a. *Funkcja charytatywna Kościoła* s. 163; S. P a m u ł a. *Środki społecznego przekazu a dzieło ewangelizacji*. HD 61:1992 nr 2-3 s. 17-28.

Oprócz formacji charytatywnej ogólnej i powszechnej diecezja powinna troszczyć się o formację metodyczno-fachową duchownych i świeckich animatorów pracy charytatywnej. Formacja charytatywna duchownych jest czymś zwyczajnym i stałym (zob. DFK 8, 19; PDV 57, 76). Duchowni otrzymują formację fundamentalną podczas studiów w wyższych seminariach duchownych oraz poprzez różne formy doksztalcania po ukończeniu seminarium duchownego.

Ważnym zadaniem diecezji jest przygotowanie świeckich animatorów posługi charytatywnej. Według nauczania Kościoła przygotowanie to powinno łączyć studium teologii pastoralnej i poznanie historii działalności charytatywnej z wykształceniem praktycznym (DA 29, 32)²¹

Formacja metodyczno-fachowa w diecezji powinna obejmować przynajmniej trzy grupy ludzi: pracowników parafialnych zespołów charytatywnych, profesjonalnych pracowników służb socjalnych oraz wszelkiego rodzaju wolontariuszy. Sposoby realizowania formacji charytatywnej powyższych grup ludzi świeckich zależą od lokalnych możliwości i inicjatywy zaangażowanych podmiotów w diecezji. Rozwiązaniem optymalnym jest działalność diecezjalnego ośrodka formacji charytatywnej, który służyłby pomocą duchownym i świeckim animatorom pracy charytatywnej w diecezji (zob. DA 32). Zadaniem takiego ośrodka jest gromadzenie informacji o działalności charytatywnej w diecezji, ich analiza oraz diagnoza i prognoza na przyszłość²² Od zaangażowania charytatywnego diecezjalnego ośrodka charytatywnego zależy stopień świadomości i wrażliwości na potrzeby bliźnich oraz faktyczny stan realizacji charytatywnej funkcji diecezji²³

b) *Działalność charytatywna parafii*

Parafia powinna reagować na wszystkie potrzeby i zagrożenia w środowisku parafialnym, udzielając w zależności od potrzeb pomocy duchowej i materialnej. Pomoc ta jest potrzebna wszędzie tam, gdzie występują zagrożenia i niedomogi, którym potrzebujący nie mogą sprostać sami. Potrzeby te są często następstwem różnych nieszczęść: choroby, kalectwa, starości, alkoholizmu, narkomanii, przemocy itd. Wspólnota parafialna pomaga w łagodzeniu

²¹ J. W a l. *Formacja charytatywna*. W: *Miłość miłosierna*. Red. J. Krucina. Wrocław 1985 s. 297.

²² P r z y g o d a. *Funkcja charytatywna Kościoła* s. 168.

²³ Tamże s. 171.

skutków nieszczęść ludzkich. W udzielaniu pomocy materialnej do uaktywniania samodzielności osoby potrzebującej. Człowiek w potrzebie ma często potencjalne możliwości bycia samodzielnym, lecz wskutek niewiedzy, lęku, kompleksów czy niewiary w swoje możliwości nie jest w stanie tej bariery przekroczyć. Duszpasterstwo parafialne, jeśli chce skutecznie oddziaływać, musi wykazywać w tej sprawie dużo wrażliwości i zrozumienia.

Realizacja pastoralnej funkcji parafii nakazuje ogarnięcie duszpasterską posługą, zainteresowaniem i troską wszystkich parafian. Parafia ma obowiązek świadczenia dzieł miłości wobec biednych i słabych, chorych bezdomnych i umierających, wobec tych, którzy odeszli od życia sakramentalnego i załamali się w wierze (zob. DK 6; DA 8; KPK kan. 529 §2).

Za wyżej wymienione kategorie ludzi odpowiedzialna jest cała wspólnota parafialna, a nie tylko rdzeń parafialny czy grupa charytatywna parafii. Nie wystarczy tylko zaangażowanie presbiterów parafialnych i sióstr zakonnych, ale potrzebne jest włączenie jak największej liczby parafian, zwłaszcza parafian systematycznie praktykujących, rodzin, parafialnej rady duszpasterskiej, małych wspólnot religijnych, rodziców, grup młodzieżowych i dziecięcych, zespołów apostołskich itd. Włączenie tych osób do działalności charytatywnej powinno być poprzedzone formacją charytatywną. Posługa pastoralna wymaga od duszpasterzy i osób z nimi współpracujących postawy zaufania, wrażliwości, współczucia i wielkodusznej troski o każdego członka wspólnoty parafialnej, a szczególnie o ludzi dystansujących się od parafii i od tych, którzy nie rozpoznali jeszcze Chrystusa jako swego Zbawiciela (zob. DK 9)²⁴

Posługa pastoralna w parafii powinna obejmować wychowanie do miłości bliźniego. Najlepsze owoce przynosi proces wychowania zintegrowanego, gdy wszystkie podmioty wychowania dążą do tego samego celu. Dlatego parafia powinna wpływać na rodziny, szkoły, małe grupy i poszczególnych wiernych, aby kształtowali postawy wrażliwości na potrzeby bliźnich, zwłaszcza bliźnich w szczególnej potrzebie. Wychowanie charytatywne w parafii powinno prowadzić do pełniejszego zrozumienia idei miłości bliźniego oraz wzrostu zaangażowania na polu charytatywnym.

Pogłębianie świadomości i poczucia odpowiedzialności wszystkich parafian za dzieło miłosierdzia w parafii dokonuje się głównie przez katechizację i kaznodziejstwo szeroko rozumiane. Na miej-

²⁴ R. V ö l k l. *Caritas als Grundfunktion der Kirche*. W: HPTH Bd 1. Freiburg im Br. 1964 s. 415-435.

scowych duszpasterzach spoczywa obowiązek wypracowania, dostosowanego do potrzeb lokalnych, programu katechetycznego i kaznodziejskiego oraz zharmonizowanie go z ogólnym programem duszpasterskim. Kluczową rolę w formacji charytatywnej odgrywa także liturgia parafialna. Szczególną funkcję w formacji charytatywnej spełniają sakramenty inicjacji chrześcijańskiej: chrzest, bierzmowanie, a zwłaszcza sakrament Eucharystii, który św. Augustyn nazywa „sakramentem miłosierdzia” i „węzłem miłości” (zob. KL 47). Liturgia parafialna jest środkiem przygotowującym parafian do podejmowania zadań w dziele miłości i miłosierdzia chrześcijańskiego²⁵

Parafia powinna też korzystać z najskuteczniejszej formy wychowania do miłości czynnej, jaką jest angażowanie wszystkich parafian do działalności charytatywnej. Osoby doświadczające miłości i praktykujące ją na co dzień, mają najwięcej predyspozycji, aby uczyć i wprowadzać innych w posługę charytatywną. Duży wpływ na pogłębianie wrażliwości charytatywnej całej parafii ma współdziałanie dzieci i młodzieży w posłudze charytatywnej parafii. Godny upowszechnienia jest zwyczaj odwiedzania chorych przez dzieci przygotowujące się do I Komunii św. oraz młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania.

*

Sposób realizowania funkcji pasterskiej jest ważny dla rozwoju diecezji i parafii. Troska o rozwój działalności pasterskiej jest troską o rozwój diecezji i parafii. Do tej troski zapraszają nie tylko wyzwania obecnego czasu, ale także dokumenty soborowe. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów przypomina pasterzom, by tak wychowywali „całą rodzinę swojej trzody, aby wszyscy [...] żyli i działali we wspólnocie miłości” (DB 16). Dekret o posłudze i życiu kapłańskim przypomina, że „urząd pasterza nie ogranicza się do troski o każdego z wiernych z osobna, lecz także rozciąga się na formowanie autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej” (DK 6).

²⁵ R. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*. Lublin 1997 s. 199-200.

BIBLIOGRAFIA

- B e i n e r t W.: Das Amt, die Ämter und die Gemeinde. „Theologie und Glaube” 65:1975 s. 38-60.
- B e i n e r t W.: Grundlagen des katholischen Amtsverständnisses. „Theologisch-praktische Quartalschrift” 4:1973 s. 305-317.
- C o n g a r Y.: La Hierarchie comme service selon le Nouveau Testament et les documentes de la Tradition. W: L’Episkopat et l’Eglise universelle. Paris 1962 s. 67-99.
- D r e y e r B.: Theologische Aspekte einer diözesanen Pastoral. LS 16:1965 H. 1 s. 115-119.
- Ecclesiae Imago*. Instrukcja Kongregacji do spraw Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów (22. 02. 1973).
- K a m i ń s k i R.: Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym. Lublin 1997.
- Funkcja diakonii w Kościele. RTK 37:1990 nr 6 s. 8-13.
- Urzeczywistnianie się Kościoła dzisiaj. W: Teologia pastoralna. T. 1: Teologia pastoralna fundamentalna. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 s. 151-158.
- K a s p e r W.: Nowe elementy w dogmatycznym rozumieniu służby kapłańskiej. „Concilium” 1-5:1969 s. 161-170.
- K l o s t e r m a n n F.: Das Apostolat der Laien in der Kirche. W: HPTH Bd 3. Freiburg im Br. 1968 s. 598-603.
- K l o s t e r m a n n F.: Das christliche Apostolat. Innsbruck 1962.
- L u n e a u A., B o b i c h o n M.: Kościół Ludem Bożym. Warszawa 1980.
- M a j k a J.: Kościół jako dalszy ciąg Miłosierdzia Chrystusa. W: Ewangelia Miłosierdzia. Red. W. Granat. Poznań–Warszawa 1970 s. 175-228.
- P r z y g o d a W.: Funkcja charytatywna Kościoła po Soborze Watykańskim II. Lublin 1998.
- Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Lublin 2004.
- R a h n e r K.: Die missionarische Predigt. W: HPTH Bd 1. Freiburg im Br. 1964 s. 237-246.
- R a k R.: Duszpasterstwo w Kościele po II Soborze Watykańskim. AK 78:1986 z. 1 nr 464 s. 102-111.
- V ö l k l R.: Caritas als Grundfunktion der Kirche. W: HPTH Bd 1. Freiburg im Br. 1964 s. 415-435.
- W a l J.: Formacja charytatywna. W: Miłość miłosierna. Red. J. Krucina. Wrocław 1985 s. 283-307.
- W i e h H.: Konzil und Gemeinde. Eine systematisch-theologische Untersuchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht. Frankfurt am Main 1978.

PASTORAL FUNCTION OF THE DIOCESE AND THE PARISH

S u m m a r y

According to the Council teaching the pastoral office of the Church is a service (CC 24) that in the Holy Scripture is significantly called "ministry" (Acts, 1, 17, 25; Rom. 11, 13). Fulfilling the pastoral function belongs to the Church's important tasks. It is based on the example of Christ who assumed the shape of a servant (see Phil 2, 6) and came in order to serve Him (see Luke 22, 26).

The pastoral function of the diocese and the parish consists – besides the serving character of the offices in those religious communities – also of an apostolic attitude assumed by all the members of God's People, of their sensitivity and care of efficient realization of the Church today and in the future as well as of charity work. Fulfilling the pastoral function is also connected with forming a genuine Christian community.

Translated by Tadeusz Kartowicz

Słowa kluczowe: diecezja, parafia, funkcja pasterska, biskup, prezbiter, urząd kościelny, laikat, miłość czynna, formacja charytatywna.

Key words: diocese, parish, pastoral function, bishop, presbyter, ministry, laity, charity, charity formation.